

NOVICI

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 3. marca 1855.

List 18.

S katerimi travami naj se obsevajo senožeti, kako in kdaj?

Po nemškem inženirja Preuschen-a.

V več listih smo razlagali gospodarjem, da je potreba obdelovati tudi senožeti in smo jim popisali vse trave in tudi mnogo družih rastlin po njih večji ali manjši vrednosti. Gospod Preuschen, katerega nam je sl. graška gospodarska družba za drenažo zemljišč poslala in ki je na senožetih tako rekoč doma, je v nemškem tudi „Novicam“ priloženem listu naše gospodarske družbe razglasil popoln nauk: „ktere trave naj se izbirajo za napravo senožet“. Ker ta nauk obsega marsiktero zlato zerno, se nam potrebno zdi, da tudi „Novice“ poberejo te zernja in jih ohranijo v svojih listih v poduk vsim, ki želé umno gospodariti tudi s senožeti.

Ker smo v listih 2. do 9. našli vse trave za suhe ali mokre senožeti in popisali njih lastnosti, in je tudi gosp. Preuschen v svojem spisu to storil, ne bomo ponavljali kar smo že enkrat rekli. Podamo se tedaj dalje, kjer sledeče razklada:

„Ni vsaka zemlja za vsako travo; po vlažnosti zemljiša se morajo izbirati trave, ene hočejo suho, druge bolj vlažno (mokrotno) zemljo, v mokri zemlji pa se naše boljše trave celó ne sponašajo, — takošna se mora popred v suho predelati. Kdor tega ne porajta in seje „marine mērdjelice“, to je, brez pomislika to ali uno travno seme, tak bo slabo ogleštal svojo senožet, in odtod tudi pride, da ta na vso moč hvali kako travo, katero uni zaničuje. Če gospodar seje kihec ali kihecno pahovko (agrostis stolonifera, Fioringras) na suho senožet, bo pač slabo opravil, in vendar ta trava na vlažnem in močirnem svetu daje prav dobro seno. Nemška detelja (lucernska) kako neprecenljiva je v debeli, globoki zemlji! — če pa jo deneš v plitvo pešenko, kakošna bo!

Kakor se obilniši ali pičliši pridelk merve in otave ravna po lastnosti zemlje, tako se tudi dobrotava ravna potem, kdaj se seno (merva) kosi. Nekatere trave imajo o cvetji naj več tečnega (redivnega) v sebi in take se imajo tudi takrat kositi. Nekatere nasproti so pred cvetjem, druge po cvetji, kadar seme delajo, naj bolj tečne; tako, postavimo, je pred cvetjem senožeška tratnica (poa pratensis, Wieserispengras), in repulja (bromus erectus, Riesentrespe), — o cvetji pa senož. bilnica (festuca prat., Wiesenschwingel), — kmali po cvetji mačji rep (Timoth.), — ob nastavljanji semen pa mehki glistnik (bromus moll., weiche Trespe) naj bolj tečen.

Če bi te trave kosili drug čas, bi nakosili namest prav dobrega sena prazno slamo.

Dobro dobro je tedaj treba paziti, da zgodnjih trav ne sejemo s poznimi skupej, temuč da mešamo take, ki so ob zlo enakem času naj bolj tečne.

Za zgodnjo senožet, kamor se voda napeljuje, z nekako vlažno pa močno zemljo je sledeča zmes naj

pripravniša: pasja trava (Knaulgras), lesičji rep (Wiesenfuchsschwanz), navadna divja ljulika (englisches Raigras) in rudeča detelja (rother Klee).

Na zgodnjo šotno senožet pa naj se sledeče trave vkup sejejo: senožeška tratnica, medena trava (Honiggras), kihecna pahovka, stročnata detelja ali marijni žolnici (Hornklee) in rosula (Ruchgras).

Za zgodnje suhe senožeti je naj bolj pripravna sledeča zmes: navadna divja ljulika, rosula, plotna grašica (Zaunwicke), korninšica, mala bela detelja in rumena detelja.

Veliko bolje je tudi vselej več taci trav skupej sejati, ki zorijo ob enakem času, in da so nekatere višje nekatere nižje, ker le tako se napravi prava gosta trava, zakaj, če sejemo le visoke trave, bo merva redka, kakor žito, — če pa sejemo le nizko (spodnjo) travo, bo sicer senožet gosta, pa nakosilo se ne bo merve veliko, ker je trava prekratka bila.

Dobrotljiva natora nas je z vsim oskerbela: z visokimi in nizkimi travami, le umno nam je izbirati treba, kadar si napravljamo travnik.

Z vsim pa vendar še ni vse opravljeno, če ne dobimo dobrega semena, ki rado kalí, in ga ne posejemo v pravi meri. Kakor gospodarji skoparijo včasih, ko je skoparija njih lastna škoda, tako je večidel tudi s posevo travnih semen. Ne! da bi svetovali semen trositi nemarno — al med „premalo“ in „preveč“ je srednja pot in ta je prava pot.

Naše boljše trave imajo že tako natoro, da iz začetka rastejo prav počasi, tedaj jih plevel lahko zamori, ali če so prerredke, jim vročina, veter in moča lahko škodje.

Če smo dobili frišno, dobro kaljivo seme, je za 1 oral ali joh 50 funtov travnega semena in pa 10 do 15 funtov rudeče in bele detelje ravno prava mera, zlasti če na tako obsejano senožet še ob času velike suše zamoremo vode napeljavati. Če pa si je gospodar seme sam nabiral, se lahko zgodi; da tudi nezrelega vmes vjame, — ali če je senožet taka, da je nemore močiti, bo pa vselej naj boljše opravil, če na 1 oral 90 funtov ali 1 cent semena vzame. (Konec sledi.)

Krompir med ječmenom in laško repico.

Gosp. prof. dr. Hlubek je na vertu štaj. gospodarske družbe lani sadil krompir med ječmen in med laško repico (topinambur), da bi zvedil: ali se zares tako krompir obvaruje bolezní? in je v poslednjem družbenem listu povedal, da je res tako.

Polovico njive je obsejal z ječmenom in med ječmen je 7 verst krompirja posadil; verste so bile po 6 čevljev saksebi; ravno tisti dan (3. majnika) je na drugo polovico njive ravno toliko in ravno tacega krompirja tudi v 7 verst posadil pa brez ječmena.

Poleg tega je na drugem prostoru sadil med laško repico krompir tako, da med dve je vsadil en krompir.

6. oktobra je skopal krompir in je iz 7 verst med ječmenom pridelal 495 krompirjev, ki so vagali skupej 13 funtov in 11 lotov; ne enega ni bilo gnjilega med njimi. Na drugem prostoru brez ječmena pa je pridelal 842 krompirjev, ki so vagali 90 funtov in 24 lotov, izmed katerih pa je 165 bolnih bilo.

Če se te dve skušnji primerjate, je očitno: 1) da med žitom sajeni krompir ni gnjil, 2) da se ga pa med žitom po številu dvakrat, po vagi pa sedemkrat manj pridelala.

Krompir sajen med laško repico tako, da med dvema repicama je bil en krompir, je med 152 pridelanimi razun enega vès zdrav bil; na tistem prostoru pa, kjer je bil v 6 verstah posajen tako, da je bila laška repica po 4 čevlje saksebi in krompir vmes, je pa med pridelanimi 301 bilo 44 gnjilih. Pa to ni bilo v vsih verstah enako, ampak bolj ko je krompir v senci laške repice stal, bolj zdrav je bil.

Te skušnje s predlanskimi skušnjami vred mi dajo pravico, da smem reči: da krompir ne gnjije, če se posadi v primerno senco, ali saj le malo. Tako piše gosp. prof. Hlubek.

Zgodovinska čitanka.

Napad Kozakov na Carigrad v letu 1590.

(Konec.)

Ostalih vojakov ni bilo treba spodbujati; oni niso drugega želeli, kakor se bojevati z neverci podnevi in ponoči. Sultan Amurat, razljuten zavolj zgube, se poslužil poslednjega sredstva: zapovedal je dobrovoljcem v sovraga se zagnati; Kihajabeg jih je vodil. Poznamo jih po černih kaftanih in tkanih turbanih; od njihovih sabelj se je utrinjal blesk, in v njih sredi se vije zastava preroka. Sinovi smerti vihrajo neprestrašeno naprej. Odprè se kervavo pozorišče. Pervi redi padejo pod terdnjavo od topov, ali zadnji preskočijo mertve. V drugo zagromé strelji kozaški, — novi kup mertvih, — al serčni se pripravljajo za nov napad.

Že je gerške topničarje prepadel strah, pa ataman ni zgubil poguma: zaničevavno pogleda na plašúne in na svoje slavne viteze mladenče, skoči raz konja, postavi se na čelo 500 bojnikov in s krikom „naprej!“ so se gnali Kozaci, udarši v kose, za svojim atamanom.

Sprejeli so se na mostu širokega prekopa pred braniščem. Turški prostovoljci poprimejo za sablje, Kozaci zazvonijo nad glavami nevernikov s kosami. Majal se je most pod težo vojščakov; od obéh strani letajo vojaški oddelki k prikopu. Janičarji pridejo prostovoljcem na pomoč; pa Čorba in Butovič ne pustita svojih bratov brez podpore. Bitva terpi do večera. V tem predrè mladi Konašević v gosto sredo turške vojske in s koso preseka sveto drevce, na katerem se je vila zastava preroka. Na kosce se je razdrobila žerd, verh se je odlomil, zastava preroka je padla na tla. To viditi se prestrašijo Turci in s žalostnim krikom se na strani raztečejo.

Strah predrè celó v palačo Sultanovo. Pokliče se svetovavstvo, zakladi se nakladajo na vozove, in brana „topkapu“, kjer je poslednji cesar padel in kjer so Turci v Carigrad prišli, se zdaj odprè v pribežališče muzelmanom za Bospor. Ponosni ataman še nezadovoljen z zmago, hoče Carigrad v svoje roke dobiti. Ukaže tope nameriti proti brani, da bi jo razrušil. Kozakom je ukazal v redu stati in pripravljati se k naskoku. Topi pokajo, brana se streša. Kozaci se pripravljajo k naskoku — v tem zapazijo belo zastavo na brani. Umolknila je strelba, brana se je odperla, četni svetovavec muzelmanov pride ven. Ataman je stal na razvalini enega poslopja, njegovi krog njega.

Kihaja-bej, on, ki je vodil prostovoljce, je stal na

čelu poslancev, in vendar je z ošabnim čelom in smelim okom se približal sovražniku. „Kaj hočeš, muzelman?“ — ga upraša ataman.

„Kozak! Gospod moj in samovladar, vnuk Mahomeda, sin sonca, gospod na morji in na suhem, sultan Europe, Azije in Afrike mogočni, je razserden nad tvojo ošabnostjo in ti ukazuje, pobrati se iz njegovega gospodstva. Al pri vsi svoji serditosti ti vendar dovoli, sabo vzeti, cesar želiš, ako urno odideš, — govori kaj češ?“

Desnica atamanova se je sama od sebe stegnila po ostri sablji, — al spominja se, da oseba poslanca je posvečena; tolaživši jezo zaverne takole: Povej ti svojemu sultanu, da bom jez še pred polnočjo vès njegov seraj napolnil s Kozaci; povej mu, da bom vse njegove poslopja razrušil in vam nevernikom vsim glave vzela. Ako se pa pred menoj poniža in milosti prosi, prizanesem dostojnosti sultanski, pa mora mi plačati od vsih glav davek, in sicer dva korca suhega zlata, pet korcev suhega srebra, 5000 damascenk in ravno toliko dvocevjk janičarskih, 8000 jagatanov, pet vozov rudečega atlasa, osem vozov perziških preprog, dva voza najkrasnejših kož kašmirskih, 5000 bagdanskih pasov in ravno toliko astrahanskih kožuhov in 300 arabskih žrebcov — to vse za Ukrajno, za Kozake. Jez za-se tirjam konja belega ko sneg z ujzdo in sedlom, na kakoršnega se sultan useda, in kupo iz suhega zlata z vdelanimi safiri. Tudi naj dá 30 ladij za prepeljavo vsega tega čez morje, naj ukaže svetovavstvu in pašatom, da nas sprejemajokakor naj boljše prijatle in dobrotnike muzelmanskega carstva. V tej noči ostane vse, kar je v predmestjih carigradških, od nas vzetih, meni in mojim prijatlom. Ako mi zjutraj pripeljete, cesar želimo, zapustimo gospodstvo muzelmansko. Odgovora čakam do dobe, ko se sonce do polovice skrije v morje. Ko ta doba preide, dam povelje k napadu.“

Kihaja-bej odgovori: „Tvoje tirjatve nesem gospodu svojemu; velika je milost in miloserčnost njegova! O pravem času bom dal odgovor, naj bo z besedo ali s kroglo.“

Na to se verne poslanec v seraj.

Ni še zatonilo sonce v morje, ko se verne Kihaja-bej s fermanom.

„Sultan, moj gospod, prisega v imenu preroka, na njegov grob v Meki in na sedmo nebo, da dá atamanu Kozaku . . . .“ (sledé tirjani darovi). Dalje prisega biti prijatelj Kozakov, zapoveduje Tatarom spremiti Kozake do Ukrajne, kakor dobre prijatle svoje.“

„V imenu Boga kristjanov, pri terpljenji Odrešenika, pri prečistem spočetji presvete Device“ — govori za-se ataman — „prisegam ko prijatelj zapustiti zemljo muzelmansko, in da jez in Kozaci bomo živeli kakor prijatli sultana.“

Dalje pravi Kihaja-bej: „Sultan moj gospod in gospodar bi rad obdaril tistega serčnega junaka, ki je prederl v sredo našo in je snel zastavo preroka. Govori junak, kaj tirjaš? Ali konje ali sabljo z zlatom vdeleno?“

Konašević stopi zmed verste in zaverne: „Muzelman! moje sveto je Bog-človek, Jezu iz Nazareta! Sabljo imam, zlata nepotrebujem; v naših stepah se pasejo dobri konji. Ako mi hoče sultan dar dati, njemu in meni dostojnega, naj mi dá sveti obraz Odreščenika, ki je zdaj shranjen v neki palači visoke Porte.“

Kihaja-bej se loči od atamana, ki govori svojim: „Bratje, pri Turcih je beseda sveta; noč je naša, — al zjutraj naj bo vsak na svojem mestu.“ —

„Slava atamanu!“ razlegalo se je na to po ulicah carigradških.

Na jutro zgodaj so Kozaci zapustili Carigrad, ko so prejeli davek jim obljubljeni do poslednjega moža.

(Slov. Nov.)

Slovanski popotnik.

* Odbor celovski društva sv. Mohora je zastran izdaje sv. pisma v slovenskem jeziku, kteremu so presv.